

L'AVALUACIÓ DE L'APRENTATGE COOPERATIU EN CIÈNCIES SOCIALS

Autor: Núria Reynal Querol
Departament: Dret Privat
Centre: Facultat de Dret
E-mail: nuria.reynal@uab.es

Coautors: Pilar Carrasquer Oto, Alejandra de Lama Aymà, Francesc Gibert Badia, Neus Orgaz Guerrero, Sònia Parella Rubio, Xavier Solà Monells.

RESUM DE L'EXPERIÈNCIA

L'objectiu d'aquest document és reflexionar sobre l'avaluació en l'aprenentatge cooperatiu a partir de les experiències desenvolupades pels diferents membres de l'ACECS (Aprentatge Cooperatiu en Ciències Socials). Les activitats plantejades mitjançant el treball cooperatiu han de donar una importància cabdal a l'avaluació del treball en grup, ja que aquesta és la que permetrà valorar l'adquisició i evolució de les habilitats que el treball cooperatiu permet assolir i, a més a més, és un instrument que facilita que el grup actuï de forma cohesionada i des de la interdependència positiva. Així mateix, s'ha constatat també la necessitat de complementar l'avaluació de l'aprenentatge del grup amb algun tipus de control o avaluació individual de cada alumne. D'aquesta manera, s'assoleix una qualificació final més ajustada a l'aprenentatge real de cada alumne. A més, el control extern i individual de l'alumne fomenta la responsabilització d'aquest dins del grup. La nostra intenció no és realitzar una anàlisi teòrica sobre aquesta qüestió, sinó presentar una descripció de diferents fórmules experimentades a l'aula per part dels membres de l'ACECS i que han tingut resultats satisfactoris. Creiem que tot plegat pot resultar d'interès en qualsevol procés d'implementació d'activitats de treball cooperatiu i, particularment, en aquells que es duguin a terme en l'àmbit de les Ciències Socials.

ESPECIFICAR ÀMBIT D'APLICACIÓ

Les experiències recollides en el document s'han dut a terme en diverses titulacions de l'àmbit de les Ciències Socials, com són, Administració i Direcció d'Empreses, Ciències Empresarials, Ciències Polítiques, Dret, Relacions Laborals, Sociologia.

PARAULES CLAU

avaluació, aprenentatge cooperatiu, ciències socials

DESENVOLUPAMENT

1. OBJECTIUS:

- a) Estudi de la incidència que ha de tenir en l'avaluació del treball cooperatiu la valoració individual i la de grup.
- b) Concreció del moment més adequat al llarg del procés d'aprenentatge de l'estudiant per dur a terme l'avaluació del treball cooperatiu.
- c) Identificació dels tipus de proves a través dels quals poder realitzar l'avaluació del treball cooperatiu.
- d) Anàlisi de la importància en l'avaluació del treball cooperatiu de fixar els criteris d'avaluació.

2. DESCRIPCIÓ DEL TREBALL

I. INTRODUCCIÓ

Aquest document recull les principals reflexions dels membres del grup *Aprenentatge Cooperatiu en Ciències Socials (ACECS)*, grup d'interès de la Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior (GI-IDES) de la Universitat Autònoma de Barcelona, creat el febrer de 2004 i centrat en l'aplicació de l'aprenentatge cooperatiu en el marc de la docència universitària. Al llarg de diverses trobades i reunions, el grup ha analitzat diferents dimensions del treball cooperatiu, a partir de les experiències d'innovació docent desenvolupades pels diferents integrants del grup, aplicades a diferents disciplines pertanyents a l'àmbit de les ciències socials i sota contextos docents diversos.

El concepte "aprenentatge cooperatiu" es refereix a una sèrie de procediments d'ensenyament que parteixen de l'organització del grup-classe en petits grups o equips de treball heterogenis, en què els estudiants treballen conjuntament de forma coordinada, per tal de resoldre una sèrie de tasques acadèmiques que se'ls encomana i d'aconseguir aprofundir en el seu propi procés d'aprenentatge (Rué 1991). L'aprenentatge cooperatiu esdevé així tota situació d'aprenentatge que, per tal de realitzar-se, requereix que els objectius dels participants estiguin interconnectats, de manera que cada estudiant "només pot assolir els seus objectius si i només si els altres poden assolir els seus" (Johnson i Johnson 1978, 1992). En paraules de J. Rué (1998:290), "es tracta d'una producció en comú on cada component ha desenvolupat un rol específic, unes habilitats, ha seguit un procés, a la vegada diferenciat i complementari, i tan necessari com els de la resta dels components del grup petit. La interpretació d'una peça musical per part d'un trio o d'una orquestra és una bona imatge per exemplificar un treball cooperatiu"

El repte que suposa el procés d'equiparació dels estudis universitaris a nivell de la UE i d'accés a l'Espai Europeu d'Educació Superior definit a les Declaracions de Bolonya (1999) i Praga (2001), va molt més enllà d'unificar els plans d'estudis de les universitats europees. El nou escenari educatiu requereix modificar la metodologia d'ensenyament, a través de la incorporació de mètodes participatius que permetin els estudiants participar en el procés d'aprenentatge de forma activa i dinàmica. Aquest nou escenari requereix canvis tant en les estratègies com en les actituds del professorat -sens dubte, també de l'estudiant-. Les activitats docents basades en l'aprenentatge

cooperatiu han de jugar necessàriament un paper clau en tot aquest procés d'incorporació de mètodes actius i participatius d'ensenyament i de transformació del paper de l'ensenyant dins l'aula.

El grup ACECS sorgeix l'any 2004 de la iniciativa d'un grup de professors i professores que impartim docència a diferents titulacions de l'àrea de Ciències Socials que, després de coincidir en un curs formatiu sobre aprenentatge cooperatiu que oferiria la Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior (IDES) de la UAB, varem decidir compartir les nostres experiències a l'aula, sense cap altra pretensió que la d'establir criteris i pautes de treball que ens ajudessin a potenciar un ús més sistemàtic, menys intuïtiu i més eficaç de l'aprenentatge cooperatiu en la nostra pràctica docent. Val a dir que aquest espai de reflexió inicialment es va canalitzar de manera informal i va acabar culminant en un grup d'interès gràcies al suport rebut per part de la Unitat IDES. Tres són els elements que compartim els integrants del grup:

- i) el fet d'aplicar les nostres experiències de treball cooperatiu en matèries afins (dins de l'àmbit de les ciències socials) garanteix l'enriquiment mutu dels integrants del grup
- ii) ens interessa anar més enllà de les disquisicions teòriques sobre la bondat del treball cooperatiu i poder reflexionar sobre experiències i casos concrets, aplicats a les especificitats de les nostres disciplines. Aquesta és una de les principals mancances que hem detectat com a docents tant en la producció acadèmica com en l'oferta formativa al voltant de l'aprenentatge cooperatiu
- iii) compartim entorns de treball no sempre favorables per a l'aprenentatge cooperatiu (elevat absentisme dels i les estudiants, grups nombrosos de més de 90 estudiants, aules amb estructura rígida, etc.). Això ens ha permès treballar a partir d'experiències reals, no dissenyades seguint les modèliques pautes que estableixen els "manuals" de pedagogia, sinó tenint en compte els constreyniments i les dificultats amb les que s'enfronta dia a dia la nostra pràctica docent .

Al llarg del període 2004-2006, ens ha interessat treballar les tres dimensions del treball cooperatiu on considerem que la funció de l'ensenyant és més determinant i fonamental a l'hora de facilitar que l'aprenentatge cooperatiu sigui més significatiu que l'individual:

- i) criteris a seguir en la pràctica docent per tal d'afavorir la bona interacció i la situació d'interdependència positiva durant el procés d'aprenentatge
- ii) el paper del docent en la configuració dels grups de treball
- iii) l'avaluació del treball cooperatiu. Criteris de correcció o regulació de la tasca individual i de la comuna.

Aquest document sintetitza les nostres experiències al voltant d'aquest tercer eix de reflexió: l'avaluació del treball cooperatiu.

II. LA IMPORTÀNCIA DE L'AVALUACIÓ EN EL TREBALL COOPERATIU

L'avaluació és, sens dubte, una qüestió significativa dins l'activitat docent. Quan aquesta s'articula a partir de treball cooperatiu, hi ha diversos dubtes que sorgeixen de forma immediata: hem d'avaluar només el treball del grup o també el treball individual de cadascun dels seus membres? Quin tipus de proves són més adients? En quin moment hem de dur a terme l'avaluació?

Aquestes són algunes de les preguntes que ens hem fet com a grup. La nostra intervenció vol ser una reflexió sobre l'avaluació en l'aprenentatge cooperatiu, a partir de les experiències desenvolupades pels diferents membres de l'ACECS. No pretenem pas que les diferents experiències recollides, de forma aïllada, puguin servir de model o de recomanació. El valor afegit d'aquesta compilació d'actuacions docents no és altre que possibilitar que l'ensenyant interessat en l'aprenentatge cooperatiu accedeixi a un ventall ampli i divers de recursos i evidències, que serveixi de punt de referència a l'hora de dissenyar, organitzar i desplegar un sistema d'avaluació del treball cooperatiu.

Entenem que la configuració d'un sistema d'avaluació eficient resulta imprescindible, no només a l'hora d'obtenir una idea realista i ajustada de l'aprenentatge dels alumnes, sinó també per tal de garantir el correcte funcionament de les activitats de treball cooperatiu. Per poder definir i dissenyar un sistema d'avaluació del treball cooperatiu, cal plantejar-se les següents qüestions:

- Equilibri entre l'avaluació individual i en grup.

Una de les primeres qüestions que el docent ha de decidir quan es planteja utilitzar l'aprenentatge cooperatiu és si avaluarà exclusivament el treball realitzat pel grup, o bé també avaluarà el treball individual de cadascun dels seus membres.

- Moment de l'avaluació

El moment en què es porta a terme l'avaluació: al començament de l'activitat, durant el seu desenvolupament, o bé al final.

- Tipus de proves

Una de les qüestions que ha d'afrontar el docent que decideix utilitzar l'aprenentatge cooperatiu és el tipu de prova o proves que utilitzarà per avaluar els seus estudiants: Quines són les opcions més adequades? Existeix alguna tipus de prova especialment indicada a l'hora d'avaluar el treball cooperatiu?

- Criteris d'avaluació

Qualsevol docent que es plantegi emprar el treball cooperatiu cal que determini quins són els objectius que ha d'assolir el grup en l'activitat desenvolupada.

Aquests són els aspectes que desenvolupem a continuació, organitzats a partir de dos grans apartats. Un primer apartat de reflexió teòrica, acompanyada de la descripció de les diferents experiències realitzades per alguns membres de l'ACECS, sobre els aspectes més importants per portar a terme una correcta avaluació dels aprenentatges cooperatius. El segon apartat pretén ser una síntesi de la valoració que com a grup hem fet de les distintes experiències dutes a terme. Finalment, en forma d'annex, presentem un recull de les diferents experiències, presentades de forma sistemàtica i

amb format de fitxa, que permeten contextualitzar i valorar casos concrets de l'avaluació del treball cooperatiu.

III. AVALUACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU: Una qüestió d'equilibris

III.1. Avaluació individual i de grup.

Tal com acabem d'apuntar, una de les primeres qüestions que el docent ha de decidir quan es planteja utilitzar l'aprenentatge cooperatiu és si avaluarà exclusivament el treball realitzat pel grup o també avaluarà el treball individual de cadascun dels seus membres. És obvi que si es vol prendre en consideració la dimensió individual caldrà definir una altra qüestió: quin és el valor concret que s'atorga al treball individual en relació al total de la puntuació assignada?

Al nostre entendre, en les activitats d'aprenentatge cooperatiu l'avaluació s'ha de centrar essencialment en el treball del grup, donat que és la manera més eficient de valorar l'adquisició i evolució de les competències que aquesta metodologia permet assolir i també la més coherent amb la seva lògica i plantejament.

No obstant això, els membres de l'ACECS també considerem que cal buscar mecanismes que permetin evitar que alguns membres del grup no realitzin la tasca individual que necessàriament comporta tot treball en grup i es limitin a aprofitar-se de la feina dels seus companys. Aquest tipus d'actitud entre els alumnes no només distorsiona la qualificació final de cada estudiant sinó que, a més, és una font de conflictes interpersonals dins el grup. Entenem, per tant, que és convenient complementar l'avaluació del treball del grup amb algun tipus de control o avaluació individual de cada alumne. D'aquesta manera s'assoleix una qualificació final més ajustada a l'aprenentatge real de cada alumne i permet, en cas que sigui necessari, defensar amb paràmetres objectius i basats en proves concretes la diferent qualificació dels membres d'un mateix grup. A més, també hem pogut comprovar que el control extern i individual de l'alumne fomenta la responsabilització d'aquest dins el grup i contribueix al seu correcte funcionament.

Des de la literatura especialitzada sobre aquesta qüestió es proposa utilitzar sistemes d'avaluació que combinin l'adquisició dels coneixements individual i l'adquisició de coneixements pel grup globalment (Ovejero Tomé 1990: 164). Així doncs, es presenten com a possibles fórmules: i) que tots els membres del grup tinguin la mateixa nota que hagi aconseguit l'alumne que hagi rebut la qualificació més baixa; ii) atribuir la nota individual més un "*bonus*" (fixat segons la nota més baixa del grup o segons la nota mitjana del grup); iii) que la nota sigui la mitjana de les notes individuals; iv) que la nota assignada sigui aquella que resulti escollida a l'atzar entre totes les dels membres del grup; v) atribuir a cada individu la nota mitjana del grup més una puntuació d'habilitats individualitzada; vi) que la nota sigui la mitjana entre la nota del grup i una nota individual, etc.

Al nostre parer, les qualificacions finals basades en la nota del membre del grup que sigui més baixa o en l'atzar, certament poden accentuar la corresponsabilització en

l'aprenentatge, però corren el risc de generar conflictes i tensions dins el grup que caldria evitar.

Una fórmula que han experimentat amb resultats satisfactoris alguns membres de l'ACECS és un sistema d'avaluació continuada en el qual una part de les notes corresponen al grup i l'altra part són avaluacions individuals. És el cas, per exemple, de l'experiència desenvolupada a l'assignatura *Ordenació Jurídica de la Seguretat i Salut Laboral (F6)*. Tal com es descriu a la Fitxa número 6, aquesta experiència implicava l'execució, mitjançant grups de tres o quatre persones, d'una dotzena d'activitats sotmeses a un procés d'avaluació continuada. Doncs bé, un 20 % d'aquestes consistien en una avaluació individual (normalment una prova test o la resolució d'un cas pràctic), els resultats de la qual depenien en bona mesura de com s'hagués treballat dins el grup, donat que calia aplicar coneixements adquirits anteriorment mitjançant el treball en grup, utilitzar documents prèviament elaborats pel grup, etc. Es va posar de manifest que aquest tipus d'avaluació individual, que s'aplicava sobretot al començament del semestre, ajudava a prendre consciència de la importància de la interdependència positiva de tots els membres del grup i incrementava el seu nivell de compromís.

Una esquema similar s'ha seguit a l'assignatura *Direcció Financera (F1)*. Tal com es detalla a la Fitxa número 1, en aquest cas l'avaluació s'articulava a partir de dues proves individuals (durant cada semestre) i de la resolució de dos problemes financers (per semestre) aplicant el treball cooperatiu.

Un tercer exemple el trobem a l'experiència desenvolupada a l'assignatura de *Dret Civil I (F2)*, on també s'ha utilitzat un sistema d'avaluació continuada que inclou proves de tipus individual per a matisar la nota de grup. En concret, en el moment de treballar a l'aula en grup es fa una petita prova prèvia, de caràcter individual, per tal de garantir que cada alumne ha assolit uns coneixements personals que li permetran realitzar la tasca en grup de forma satisfactòria. Així mateix, l'avaluació es complementava amb una petita prova final en la mateixa sessió o el dia de l'examen final, amb l'objectiu de valorar quin havia estat l'aprofitament real i personal de cada alumne.

Sigui quina sigui la configuració concreta que adopti aquesta fórmula, sembla convenient que quan s'utilitza un sistema d'avaluació continuada on part de les notes són de grup i part individuals, aquestes darreres no superin el 25% o el 30% del total, en coherència amb la lògica i plantejament de l'aprenentatge cooperatiu.

Una segona fórmula que pot resultar útil, en aquelles assignatures on el treball cooperatiu no suposa el 100% de la nota final perquè es combina amb l'avaluació individual d'altres coneixements i competències, és valorar el treball cooperatiu a partir d'un seguiment i lliurament de caràcter col·lectiu i reservar una part de l'avaluació individual per verificar si l'alumne ha assolit els objectius d'aprenentatge que s'haurien d'haver adquirit mitjançant el treball cooperatiu. Aquest control individual de l'aprenentatge adquirit per l'alumne a través del treball cooperatiu pot realitzar-se a través d'una prova escrita final o bé també per mitjà de diverses proves dutes a terme periòdicament al llarg del curs. Els principals avantatges d'aquesta fórmula són, d'una banda, que permet garantir l'equilibri de l'avaluació individual i la del grup d'una manera senzilla, i de l'altra, que resulta perfectament compatible amb

la primera fórmula que hem exposat, de forma que les podem utilitzar totes dues al mateix temps.

Aquesta segona fórmula ha estat utilitzada a l'assignatura *Pràctiques Instrumentals I (F7)*. Tal com es detalla a la Fitxa número 7, aquesta assignatura estava organitzada a partir d'un treball cooperatiu únic que s'anava desenvolupant al llarg del curs, del qual se'n feia avaluació continuada a través de quatre lliuraments i que suposava un 60% de la nota final. La nota d'aquest treball de grup era única per a tot el grup. Ara bé, el 40% restant de l'avaluació es concretava a través d'una prova individual de caràcter final, que pretenia avaluar tant els coneixements, habilitats i actituds que s'havien vist a classe i que no havien quedat integrats dins del treball cooperatiu, com el grau d'aprenentatge d'alguna de les competències que sí quedaven englobades dins del treball en grup. És per això que la prova individual contenia exercicis referits al treball de grup que s'havien portat a terme, que resultaven de gran utilitat per poder discriminar, dins de cada equip de treball, els diferents nivells d'implicació i d'aprenentatge assolits.

Un esquema similar s'ha adoptat a l'assignatura *Introducció al Dret Processal (F5)*. Es tracta d'una assignatura estructurada a partir d'un sistema d'avaluació continuada, integrat per un conjunt d'exercicis pràctics a executar en grup i de proves individuals escrites. En aquesta experiència, el treball cooperatiu consistia en la realització de diferents activitats per grups formats entre tres i quatre alumnes. La nota de cadascun d'aquests treballs de grup era la mateixa per cadascun dels seus membres. La nota mitjana de les activitats de treball cooperatiu que cada estudiant obtenia suposava un 40% de la qualificació final de l'assignatura. El 60% restant s'aconseguia a partir de la mitjana de les notes corresponents a les diferents proves individuals escrites realitzades durant el curs. Ara bé, aquests exàmens periòdics tenien per finalitat no només avaluar coneixements, competències i habilitats treballats a classe -no inclosos dins del disseny de les activitats de treball cooperatiu-, sinó també aquelles qüestions que havien estat tractades en els treballs en grup. Aquest instrument d'avaluació permet mesurar el grau d'assoliment, per cada alumne, dels objectius d'aprenentatge perseguits amb el treball cooperatiu.

D'altres experiències que acrediten la utilitat d'aquesta segona fórmula que combina l'avaluació del grup amb la individual, són la desenvolupada a l'assignatura *Ordenació Jurídica de la Seguretat i Salut Laboral (F6)*, on l'examen teòric, que determina el 65% de la nota final de l'assignatura i consta de 10 preguntes de resposta oberta, incorpora 2 preguntes referides a qüestions que es treballen exclusivament a través de les activitats de treball cooperatiu, i també a les assignatures *Direcció Financera (F1)* i *Dret Civil I (F2)*.

III.2. Moment de l'Avaluació.

El moment en què es porta a terme l'avaluació és sens dubte una qüestió important en la mesura que, a més d'evidenciar el coneixement assolit per l'alumne, permet assolir altres objectius. Tal com assenyalen Pérez i Torrubia (2004:2), l'avaluació es pot realitzar al començament de l'activitat, durant el seu desenvolupament o bé al final.

L'avaluació a l'inici de l'activitat permet determinar els coneixements previs de l'alumne i, per tant, pot resultar útil ja sigui com a constatació de l'existència d'un determinat coneixement necessari per tal de realitzar l'activitat (diagnòstic retroactiu), o bé com a punt de partida per adequar l'activitat al nivell de coneixements de l'alumnat (diagnòstic pro-actiu). A més, avaluar abans de començar l'activitat cooperativa, sigui quina sigui la forma com es faci (prova test, preguntes breus de resposta oberta...), és una manera de facilitar la resolució satisfactòria de l'exercici que s'encarrega al grup, de reforçar el compromís de cada alumne amb la resta del grup i, en definitiva, de garantir el correcte desenvolupament del treball cooperatiu. Diversos autors, com per exemple Quinquer (1995:71), han destacat la importància de verificar que els alumnes disposen dels prerequisits necessaris per poder realitzar una activitat de treball cooperatiu si se'n vol assegurar l'èxit.

Així, per exemple, a l'experiència desenvolupada a l'assignatura *Dret Civil I (F2)*, els tipus d'activitats proposades implicaven per a cadascun dels alumnes la lectura i anàlisi fora de l'aula de diferents materials jurídics (sentències, articles doctrinals, normes legals, etc.). Un cop a l'aula, cada alumne havia de respondre individualment una pregunta que tenia com a objectiu verificar que havia realitzat correctament el treball previ i que es trobava en condicions òptimes per poder participar amb garanties en el treball cooperatiu, en el sentit de poder aportar als seus companys la informació continguda als materials que se li havien assignat.

L'avaluació durant l'activitat també resulta extremadament útil, perquè permet corregir un enfocament equivocat del treball per part del grup, rectificar informacions errònies, conèixer el nivell d'exigència del professor per part de l'alumne i adequar-s'hi, etc.

Finalment, l'avaluació que es porta a terme un cop acabada l'activitat, permet determinar si s'han assolit els objectius de coneixements previstos i evidencia l'evolució de la dinàmica del grup i del seu aprenentatge. A més, tal com hem indicat a l'epígraf anterior, no s'ha de realitzar necessàriament i única en el moment immediatament posterior a la realització de l'activitat: també és possible deixar-la per a un moment posterior, com pot ser, per exemple, l'examen final de l'assignatura –en cas que n'hi hagi–.

Aquestes han estat, per exemple, les experiències dutes a terme a les assignatures *Empresa i Societat* i *Sociologia de l'empresa (Fitxes 3 i 8, respectivament)*, on la part de les activitats que es desenvolupen sota la fórmula de treball cooperatiu són avaluades de manera continuada, a partir del lliurament i posterior revisió i avaluació d'una part del treball a realitzar. Aquest procés conclou amb el lliurament del treball final, resultat de tot aquest procés. Aquest sistema permet l'alumnat mantenir un diàleg constant amb el/la docent, ser conscient dels aspectes del treball en curs que cal revisar o millorar, alhora que contribueix a mantenir la cohesió i la dinàmica del grup, en contextos educatius poc avesats al treball cooperatiu.

De fet, per nosaltres, quan es planteja la utilització del treball cooperatiu resulta del tot imprescindible, si es vol garantir el seu correcte funcionament i obtenir una valoració ajustada a l'aprenentatge real dels estudiants, articular algun sistema d'avaluació prèvia i/o simultània a pròpia execució de l'activitat o activitats que hagin de dur a terme els diferents grups de treball, particularment si aquestes són de llarga durada. És

mol difícil assolir aquells objectius si l'avaluació es té lloc exclusivament un cop s'ha realitzat l'activitat, donat que probablement ja serà massa tard per corregir errors, per solucionar problemes de funcionament intern del grup, per rectificar decisions incorrectes, etc.

Finalment, convé tenir present que el lloc on es faci l'activitat de treball cooperatiu pot incidir sobre el moment de l'avaluació, tot i que no es tracta d'una incidència decisiva. És obvi, per exemple, que quan el treball cooperatiu es desenvolupa a l'aula, la seva supervisió per part del professor no resulta gens complicada i es podrà realitzar en temps real. Per contra, quan s'executa fora de l'aula és més difícil i caldrà articular algun sistema d'entrevistes, tutories o correccions parcials per tal de fer possible aquell seguiment.

III. 3 Tipus de proves

Com tothom sap, els instruments d'avaluació de què disposa el docent per valorar l'aprenentatge dels seus alumnes són múltiples. Pérez i Torrubia (2004: 2) distingeixen entre "proves de subministrament" i "proves de selecció". En les primeres inclouen l'assaig extens, l'assaig reduït, les preguntes de resposta breu i les preguntes de resposta de complement, i entre les segones, les preguntes tipus test, les afirmacions vertader o fals i les preguntes de correspondència. Una de les qüestions que ha d'afrontar el docent que decideix utilitzar l'aprenentatge cooperatiu és el tipus de prova o proves que utilitzarà per avaluar als seus estudiants. Quines són les opcions més adequades? Existeix alguna tipus prova especialment indicada a l'hora d'avaluar el treball cooperatiu?

La nostra experiència ens porta a concloure que no existeix cap tipus de prova que d'entrada i amb caràcter general pugui ser considerada òptima, ni tan sols particularment adequada, en relació al treball cooperatiu. Aquesta qüestió s'haurà de resoldre cas per cas, tenint sempre presents múltiples factors: l'objectiu de l'avaluació, el moment en què es durà a terme, el tipus d'activitat realitzada, el nombre d'alumnes implicats, etc. També sembla recomanable, quan sigui possible, combinar diferents tipus de prova, a fi de poder compensar els avantatges i inconvenients que totes elles plantegen.

Així per exemple, la prova tipus test pot ser útil particularment quan el nombre d'alumnes és alt, per tal de verificar si disposen dels coneixements previs necessaris abans de començar una activitat de treball cooperatiu, o bé per comprovar els coneixements obtinguts per cadascun d'ells, de forma individualitzada, un cop realitzada l'activitat.

Al marge de les proves tradicionals, referides anteriorment, la nostra experiència posa de manifest que per tal d'avaluar el treball cooperatiu també resultar útils d'altres instruments, com per exemple: el diari, dossier o "portfolio" del curs, que possibilita la reflexió de l'alumne sobre el propi treball i, al mateix temps, un coneixement detallat d'aquest treball per part del professor; les activitats d'autoavaluació de l'alumne i d'heteroavaluació entre companys; les activitats que exigeixen que un dels membres del grup expliqui a la resta una determinada informació, etc.. Aquest últim recurs ha estat utilitzat amb èxit en l'experiència desenvolupada a l'assignatura *Dret Civil I (F2)*.

Una qüestió que mereix un comentari específic és l'avaluació d'habilitats i competències. Sens dubte, el treball cooperatiu afavoreix la formació dels futurs professionals, des del moment que hauran d'adaptar-se a contextos específics i canviants, sempre en relació a d'altres persones. Saber resoldre problemes de forma cooperativa i flexible és un requeriment professional que la formació universitària ha de potenciar en la formació de base de les persones que s'incorporaran al mercat de treball. S'ha constatat que el treball cooperatiu fomenta habilitats i actituds específiques, com ara el respecte cap als altres, la solidaritat i implicació en l'aprenentatge dels altres membres, la cooperació en la transmissió de coneixement, el debat, discussió i acceptació d'opinions diferents, la gestió del temps, la gestió i dinamització del grup, la resolució de conflictes i el compromís, responsabilitat i implicació en l'activitat. En definitiva, el treball cooperatiu ens permet potenciar la capacitat de treballar amb els altres, l'empatia, les habilitats comunicatives, així com saber treballar en entorns diversos i planificar i gestionar el temps

En aquest sentit, és fonamental, establir mecanismes que explícitament permetin avaluar totes les competències que es posen en funcionament des del moment que els estudiants realitzen una acció de caràcter cooperatiu. És habitual que, a l'hora d'avaluar, el professorat se centri més en les competències que tenen a veure amb els coneixements (saber) que els estudiants han hagut d'adquirir a través de l'activitat cooperativa i es deixi més de banda l'avaluació de les competències que impliquen "saber fer" (habilitats) i "ser" (actituds). Així doncs, tot i que no resulta gens fàcil, cal fer un esforç alhora de configurar adequadament les activitats plantejades i els instruments d'avaluació per tal que permetin verificar l'adquisició d'aquestes darreres competències. És obvi, per exemple, que no podem avaluar les competències comunicatives si no es requereix als alumnes cap tipus d'exposició oral, dins del seu grup de treball o en un àmbit més ampli, o que serà inviable valorar la seva capacitat d'autoaprenentatge si no les activitats dissenyades forcen un tipus de treball absolutament pautat.

III.4. Criteris d'avaluació

Una darrer aspecte enormement important que mereix la nostra atenció són els criteris d'avaluació. Per a qualsevol docent que es plategi emprar el treball cooperatiu és bàsic determinar quins són els objectius que ha d'assolir el grup en l'activitat desenvolupada i establir una graduació entre els objectius imprescindibles, importants, complementaris i accessoris. Com han assenyalat diversos autors (vegeu, per exemple, Pérez i Martínez. 2004: 7), és útil establir indicadors que posin de manifest quan s'han assolit aquests objectius i determinar la penalització que s'aplicarà en funció dels possibles errors o mancances que es detectin. També és important identificar i diferenciar diversos exercicis dins de cada activitat cooperativa, particularment si aquesta revesteix certa durada o extensió, per tal que cada part tingui assignat un valor en funció de la seva dificultat.

Una qüestió conflictiva i que cal afrontar quan es defineixen els criteris d'avaluació és el tracte que es dona a l'absentisme, una situació bastant estesa a la nostra universitat. En aquells casos on les activitats d'aprenentatge cooperatiu que es plantegin requereixin la presència a l'aula, considerem que el millor és articular un mecanisme

alternatiu d'avaluació per aquells alumnes absentistes; mecanisme que en molts casos serà exigít per la pròpia normativa acadèmica. També resulta convenient deixar un petit marge per a les faltes d'assistència, donat que sempre es presenten circumstàncies imprevistes que poden generar absències justificades i haver de gestionar aquestes situacions de forma individualitzada pot arribar a resultar molt difícil per al professor, sobretot si es tracta d'un grup nombrós.

Un bon exemple de com es pot afrontar el problema de l'absentisme, el trobem en l'experiència desenvolupada a l'assignatura *Ordenació Jurídica de la Seguretat i Salut Laboral (F6)*. Tal com es detalla a la Fitxa número 6, la part pràctica de l'assignatura, que constitueix el 35 % del total de la nota final, implica la realització d'una desena d'activitats mitjançant grups de 3 o 4 persones, en règim de treball cooperatiu i sotmeses a avaluació continuada. Els alumnes que superen aquesta avaluació queden eximits de fer la part pràctica de l'examen final i només han de realitzar la part teòrica, mentre que la resta (els qui no l'han superat o no han realitzat les activitats de treball cooperatiu) han de fer-les totes dues. A més, també es deixa un petit marge per tal de poder cobrir eventuais faltes d'assistència dels alumnes que realitzen les activitats de treball cooperatiu: han d'executar com a mínim 8 de les 10 activitats plantejades pel professor. La nota es determina calculant la mitjana de les 8 millors qualificacions obtingudes a les diferents activitats, de forma que els alumnes que participen a més de 8 activitats poden excloure una o dues qualificacions -les dues amb més baixa puntuació-.

És molt important que els alumnes coneguin des del primer moment quines són les "regles del joc", per tal que s'hi puguin adaptar. Han de saber el nombre d'activitats que duren a terme, la puntuació que poden obtenir en cadascuna d'elles, el valor desglossat de les diferents parts que les integren, els criteris de correcció, etc. Aquesta informació es pot subministrar per diferents vies: a través del taulell d'anuncis de l'aula, mitjançant el servei de copisteria, a través de la pàgina web de l'assignatura, fent servir el Campus Virtual, etc. Sigui quina sigui la via escollida és important que els criteris d'avaluació es consignin per escrit, per tal d'evitar confusions i facilitar que els alumnes els puguin consultar sempre que ho desitgin.

Un instrument útil a l'hora de fer públics els criteris d'avaluació és la confecció d'un "portfoli" de l'assignatura per lliurar als estudiants. Aquest recurs ha estat utilitzat a l'assignatura *Pràctiques Instrumentals I (F7)* on, des del primer dia de curs, els estudiants tenen disponible al Campus Virtual un dossier, anomenat "portfoli de l'assignatura". Aquest "portfoli" se centra en el treball de síntesi teòrica que han de realitzar de forma cooperativa els estudiants al llarg del curs (puntuat un 60% de la nota final) i especifica, de forma global i de forma desglossada per a cadascun dels quatre lliuraments que integren el treball de síntesi: els objectius, l'estructura i els continguts que ha de tenir el lliurament, les competències que es pretenen desenvolupar, els continguts que s'hauran vist a classe i el sistema docent, els recursos disponibles i les pautes d'avaluació.

ANNEX

Llistat de fitxes

- **Fitxa 1 (F1).** Direcció Financera . Professora Neus Orgaz .
- **Fitxa 2 (F2).** Dret Civil. Professora: Alejandra de Lama
- **Fitxa 3 (F3).** Empresa i Societat. Professors: Pilar Carrasquer i Francesc Gibert
- **Fitxa 4 (F4).** Estructura Social II. Professora: Sònia Parella
- **Fitxa 5 (F5).** Introducció al Dret Processal. Professora: Núria Reynal
- **Fitxa 6 (F6).** Ordenació Jurídica de la Seguretat i Salut Laboral. Professor: Xavier Solà
- **Fitxa 7 (F7).** Pràctiques Instrumentals . Professora: Sonia Parella
- **Fitxa 8 (F8).** Sociologia de l'Empresa. Professora: Pilar Carrasquer
- **Fitxa 9 (F9).** Sociologia de les Relacions Laborals. Professor: Francesc Gibert

FITXA 1. DIRECCIÓ FINANCERA. Professora: Neus Orgaz Guerrero

INDICADORS DE L'ASSIGNATURA	<p>Direcció Financera Curs 2004/2005, 2005/2006 Assignatura de quart curs de la titulació Administració i Direcció d'Empreses, encara que als alumnes que cursin l'itinerari Finances i Comptabilitat es recomana cursar la <i>Direcció Financera</i> en el tercer curs. Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales 13,5 crèdits Grups de 50- 60 estudiants matriculats. Experiència referida a un grup de tarda.</p>
ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU	<p>S'utilitza una combinació de classe magistral per la presentació de coneixements nous i treball cooperatiu. Hi ha dues sessions a la setmana de classe teòrica i una sessió per resoldre problemes. Hi ha dos tipus d'activitats on es treballa el grup cooperatiu i dues composicions de grups diferents.</p> <p>Activitat A (classe teòrica): Per la presentació de coneixements nous s'utilitza una combinació d'exposició magistral i treball cooperatiu. El procediment es el següent:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Abans de l'exposició es presenta una activitat sobre el tema a tractar a realitzar en grup. b) Exposició del contingut del tema. c) Treball en grup, per realitzar la resolució de l'activitat presentada a l'inici de la sessió <p>La composició de grup són els veïns immediats. De manera que en cada activitat proposada els grups són diferents, així es contribueix a treballar amb diferents persones.</p> <p>Activitat B (resolució de problemes): Es tracta de preparar a l'alumne en el plantejament i desenvolupament de processos i resolució de problemes. La sessió de problemes sempre correspon a la tercera classe de la setmana, això permet que els alumnes aquest dia es distribueixin a classe segons la composició dels grups de problemes. La teoria necessària per resoldre el problema en la classe de treball cooperatiu s'ha d'haver exposat en les dues classes de la setmana corresponen a la classe de teoria,</p> <p>Primera fase: presentació de l'activitat i assignació del material i informació (5 minuts) En l'enunciat queda perfectament clar quin es el producte final que s'espera que cada grup produeixi durant la sessió de treball cooperatiu.</p> <p>Segona fase: durant 15 minuts individualment fa el plantejament del problema i dissenya un procés de resolució del problema.</p> <p>Tercera fase: al finalitzar la resolució individual, el grup es reuneix per posar-se d'acord en la solució correcta. Han de comparar les solucions individuals. Quan arriben al consens, escriuen la solució correcta i la signen.</p> <p>Formació de grups de 3-4 persones per fer resoldre problemes (exercicis pràctics). Estable per tot el semestre. La formació del grup es ad hoc (informal), es a dir, de forma lliure.</p>
SISTEMA D'AVALUACIÓ	<p>25 % de la nota final de l'assignatura s'obté del treball cooperatiu: activitats en classe de teoria, i en la resolució de problemes.</p> <p>75% de la nota final de l'assignatura s'obté a través d'una avaluació continuada individual que consisteix en la realització de controls interns a més de l'examen final.</p> <p>Els estudiants que justifiquin que no poden seguir la avaluació continuada, poden anar directament a l'examen final.</p> <p>Avaluació continuada consisteix en: dues proves individuals (durant cada semestre) més examen final i d'una sèrie de problemes en grup durant el curs.</p> <p>La nota final de l'assignatura s'obté al sumar els punts obtinguts:</p> <ul style="list-style-type: none"> • total proves individuals (60% examen i un 40% controls interns): 7,5 punts • els problemes i activitats realitzades a classe: 2,5 punts <p>Els dos objectius fonamentals de l'avaluació són l'aprenentatge individual dels estudiants i les habilitats cooperatives.</p> <p>Les proves individuals inclou qüestions que s'han tractat en les activitats treballades en grup i de forma cooperativa.</p>

FITXA 2. DRET CIVIL I. Professora: Alejandra deLama

IDENTIFICADORS DE L'ASSIGNATURA	<p><i>Dret Civil I</i> Curs 2003/2004, 2004/2005, 2005-2006 Assignatura obligatòria de primer curs de la titulació de Dret a la Facultat de Dret que pretén estudiar el dret de la persona (capacitat, drets, ...) i el dret d'obligacions (incompliment contractual, responsabilitat civil,...) 12 crèdits ECTS Grups de 150 estudiants matriculats Experiència referida a un grup de matí</p>
ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU	<p>Cada activitat es divideix en dues sessions de dues hores cadascuna. L'objectiu de la primera sessió de l'activitat és la lectura, comprensió i anàlisi de materials jurídics (sentències, articles doctrinals, parts de monografies, lleis,...), el de la segona sessió és la resolució d'un cas pràctic per a la qual és imprescindible la comprensió prèvia de tots els materials.</p> <p>Excepte un treball previ d'estudi de materials que es fa unilateralment a casa, bàsicament tota l'activitat està pensada per a treballar cooperativament a l'aula. S'ha donat molta importància al treball a l'aula. Es va detectar que en cursos anteriors quan els alumnes havien de resoldre individualment una pràctica a casa, alguns alumnes es copiaven les pràctiques els uns dels altres i/o entregaven la pràctica però no assistien a la correcció a classe del professor amb la qual cosa es perpetuaven errors en la comprensió de la matèria,... Per això, bona part del treball es realitza a l'aula perquè així es facilita la interacció entre els membres del grup, s'evita que els alumnes copiïn mecànicament, s'assegura l'assistència a classe, es garanteix la implicació i concentració dels alumnes que saben que la nota depèn de la tasca que realitzin a classe. D'altra banda, és possible la reconducció d'orientacions equivocades de la resolució dels casos, es poden resoldre dubtes de la matèria o de l'exercici pel professor i, en definitiva, es facilita la interacció entre el professor i els alumnes. A més el professor pot observar la dinàmica de grup i corregir-la o orientar-la, així com ajudar a resoldre els problemes que apareguin en el grup.</p>
SISTEMA D'AVAUACIÓ	<p>Un 30% de l'avaluació final s'obté del treball cooperatiu i pràctic a l'aula</p> <p>L'altre 70% s'obté a partir dels resultats d'un examen final teòric i proves parcials</p> <p>Cal aprovar tant la part teòrica com la part pràctica per tal de fer promig entre notes.</p> <p>Els alumnes que no segueixen o no aproven per avaluació continuada el treball pràctic cooperatiu, hauran de fer una prova pràctica a l'examen</p> <p>Es fan sis proves de treball cooperatiu. En cadascuna d'elles hi ha una prova individual (sobre els materials) i una prova en grup (sobre el cas pràctic). La nota final del treball cooperatiu es fa per avaluació continuada fent una valoració global de les notes en grup matisades per les notes individuals i la possible evolució favorable o desfavorable de cada grup.</p>

FITXA 3. EMPRESA I SOCIETAT. Professors: Pilar Carrasquer i Francesc Gibert

<p>IDENTIFICADORS DE L'ASSIGNATURA</p>	<p><i>Empresa i societat</i> Curs 2003/2004 i 2004/2005 Assignatura optativa de segon i tercer curs de la Diplomatura de Ciències Empresarials Escola Universitària de Estudis Empresarials 4 crèdits ECTS Grup de 40- 50 matriculats</p>
<p>ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU</p>	<p>Grups autoconfigurats de 3 ó 4 persones</p> <p>El treball de curs pretén ser un instrument que permeti aprofundir en els temes que comprèn el programa de l'assignatura. L'exercici consisteix en analitzar una de les següents qüestions del mercat laboral català: la relació entre la formació i l'ocupació, la precarietat laboral i les desigualtats ocupacionals de gènere. Aquesta anàlisi requereix considerar allò tractat a classe i llegit de la bibliografia del curs i també informació teòrica i empírica exclusiva sobre el tema escollit. El tema és opcional, en funció dels interessos dels grups. La informació sobre la naturalesa i exigències del "Treball de curs" es troba en un document disponible al servei de fotocòpies.</p> <p>El treball comporta el lliurament d'un informe final que exposi les activitats/fases empreses i els resultats assolits, elements que delimiten els punts del seu índex: Es fa un seguiment del treball que suposa les següents activitats:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Entrega per escrit de la composició del grup i el tema d'interès durant les dues primeres setmanes del curs - Reunions amb el professorat, la data de les quals és fixada en el document sobre el "Treball de curs" disponible al Servei de fotocòpies. Es fan al llarg del curs durant l'horari de tutories al despatx del professor. És obligatori participar a cada reunió, amb l'assistència com a mínim d'un representant de cada grup. - Seminaris a l'aula, la data dels quals és fixada pel professorat en el document de "Treball de curs" disponible a fotocòpies. La participació de tots els membres del grup és obligatòria. - Lliurament Informe final. La naturalesa i exigències de l'informe seran abordades detingudament als seminaris.
<p>SISTEMA D'AVALUACIÓ</p>	<p>El treball cooperatiu es desenvolupa a l'activitat de "Treball de curs". Junt amb les lliçons impartides pel professorat sobre els continguts bàsics de l'assignatura, que són objecte d'examen a final de quadrimestre, és l'altra gran estratègia d'ensenyament-aprenentatge de l'assignatura. Ambdues activitats són obligatòries. El treball val un 50% de la nota final del curs. Cal aprovar el treball i l'examen per superar l'assignatura.</p> <p>La nota grupal és la de cada membre del grup. La valoració del treball de curs, la qual és també indicada en el document disponible a fotocòpies, és la següent:</p> <ul style="list-style-type: none"> - És obligatori participar als seminaris. Sense justificació, no participar-hi implica la reducció d'un 25% de la nota final del treball de curs - El grups, amb un representant o la totalitat dels seus membres, han de participar a les reunions amb el professorat. Sense justificació, no participar-hi implica la reducció d'un 10% la nota final del treball de curs - Informe final: <ul style="list-style-type: none"> - 60% de la nota final de l'activitat - Desenvolupament del tema: argumentacions teòriques, metodològiques i empíriques - Presentació i exposició escrita: claredat en l'esquema general d'abordatge, claredat i concisió en la redacció, ordenació i coherència, etc. - Bibliografia i fonts de dades: selecció i presentació ordenada - Annex: Concisió. - Presentació Oral: <ul style="list-style-type: none"> - 20% de la nota final del treball de curs - Contundència i concisió - Treball preparatori i participació a seminaris: <ul style="list-style-type: none"> - 20% de la nota final del treball de curs - Lectura dels articles referenciats pel docent - Realització d'exercicis indicats pel professorat

FITXA 4. ESTRUCTURA SOCIAL II. Professora: Sonia Parella

IDENTIFICADORS DE L'ASSIGNATURA	<p><i>Estructura Social II</i> Curs 2004/2005 i 2005/2006 Assignatura de segon curs de la titulació de Sociologia Facultat de CC.PP i Sociologia 6 crèdits ECTS (Des del curs 2005/2006, aquesta assignatura forma part del Pla Pilot de la UAB, dins el procés d'adaptació dels estudis universitaris a l'Espai Europeu d'Educació Superior definit a la declaració de Bolonya) Experiència referida a un grup de matí Grups de 90-100 estudiants matriculats</p>
SOBRE L'ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU	<p>Grups integrats per 3-4 persones. Els propis estudiants configuren els equips de forma lliure El treball cooperatiu es desenvolupa a través de l'Aprenentatge basat en Problemes (ABP), mitjançant la resolució de tres casos pràctics, un per cada eix de desigualtat, en equips de 3-4 persones. Per cada cas es distribueix als equips un dossier que conté els materials necessaris per a la seva resolució. Els casos es presenten i es posen en comú durant les sessions pràctiques a l'aula (amb una periodicitat d'una sessió quinzenal) i es lliuren per escrit –a través d'un informe de síntesi i un mapa conceptual- en les dates previstes:</p> <p>La part del curs que es desenvolupa a partir de l'ABP engloba el 50% de les sessions presencials (la resta de sessions són sessions teòriques, seminaris de discussió de textos i tallers d'indicadors a l'aula d'informàtica).</p> <p>Pel que fa a les sessions d'ABP, el grup classe se subdivideix en dos subgrups (A i B). Per cada cas, cal assistir a dues sessions en format "seminaris" –per tant, es dediquen un total de 6 sessions durant el quadrimestre als seminaris ABP-: una primera on es presenta el cas o problema i una segona on es posa en comú la seva resolució. Aquestes sessions s'imparteixen amb una periodicitat setmanal (1 hora i 15 minuts) i cada sessió es repeteix dues vegades, de manera que compten només amb la meitat del grup classe (A o B) –entre 30 i 40 persones-. D'aquesta manera, els subgrups A i B van alternant l'assistència als seminaris amb una freqüència quinzenal, a fi i efecte que aquella setmana en què no tenen seminari a l'aula, puguin dedicar-se a preparar la resolució del cas corresponent.</p>
SISTEMA D'AVAUACIÓ	<p>50% de l'avaluació final</p> <p>L'altre 50% s'obté a partir dels resultats d'una prova individual escrita (40%) i del lliurament d'un exercici pràctic sobre "cerca i anàlisi d'indicadors estadístics" (10%).</p>

FITXA 5. INTRODUCCIÓ AL DRET PROCESSAL. Professora: Núria Reynal

IDENTIFICADORS DE L'ASSIGNATURA	<p><i>Introducció al Dret Processal</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Curs 2005-2006 - Assignatura impartida en la titulació de Llicenciatura de Dret, en el segon curs. - Assignatura obligatòria de 6 crèdits - Experiència referida a un grup de matí - Assignatura impartida a la Facultat de Dret de la UAB <p>Grup de 50 alumnes matriculats aproximadament, dels quals assisteixen a classe un 60%</p>
ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU	<ul style="list-style-type: none"> - Els grups s'integren entre 3 i 4 alumnes. El grup es configura a iniciativa dels estudiants. La intervenció del professor es reserva per a supòsits excepcionals o de conflicte. <p>Tipus d'activitats que es duen a terme a través del treball cooperatiu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Resolució de casos pràctics a partir de qüestions que es formulen sobre el supòsit. 2. Comentari de text. <ul style="list-style-type: none"> - Característiques de l'activitat tipus 1: <ul style="list-style-type: none"> - Es realitza fora de l'aula. - Consisteix en presentar un supòsit pràctic al grup perquè resolgui diverses qüestions que es plantegen. - Característiques de l'activitat tipus 2: <ul style="list-style-type: none"> - Es realitza fora de l'aula. - Consisteix en redactar un comentari d'un text que es facilita als estudiants. Aquest text normalment correspon a algun a alguns capítols d'una monografia sobre la matèria pròpia de l'assignatura. Cada membre del grup té assignada la lectura i l'anàlisi d'una part del text. Després cal que l'equip es reunixi per posar en comú les conclusions que cada integrant ha extret del seu treball individual i elaborar conjuntament el comentari.
SISTEMA D'AVALUACIÓ	<ul style="list-style-type: none"> - El sistema d'avaluació que s'utilitza en l'assignatura és el de l'avaluació continuada. Aquesta avaluació continuada s'integra per dos elements fonamentals: l'avaluació de les diferents activitats de treball cooperatiu i l'avaluació a través d'exàmens parcials. - Es realitza una avaluació del document fruit del treball cooperatiu. La nota que s'obté és la mateixa per tots els membres del grup que han participat en l'activitat. La mitjana resultant de les notes de les diferents activitats de treball cooperatiu correspon al 40% de la nota final de l'assignatura. - A més a més, el treball cooperatiu s'avalua indirectament a través de diversos exàmens parcials, en els quals, juntament amb preguntes relacionades amb continguts explicats en les classes teòriques, s'inclouen preguntes referides als temes tractats cooperativament. La mitjana resultant de les notes dels exàmens parcials significa el 60% de la qualificació final de l'assignatura.

FITXA 6: ORDENACIÓ JURÍDICA DE LA SEGURETAT I SALUT LABORAL.
Professor: Xavier Solà

<p>IDENTIFICADORS DE L'ASSIGNATURA</p>	<p><i>Ordenació Jurídica de la Seguretat i Salut Laboral</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Cursos 2003/2004, 2004/2005 i 2005/2006 - Assignatura obligatòria de Tercer Curs de la Diplomatura de Relacions laborals de la UAB (4,5 crèdits), que s'imparteix a la Facultat de Dret. - Experiència referida als grups de matí (01) i tarda (51) - Grups de 110 a 130 estudiants, dels quals assisteixen entre un 60 i un 70 %.
<p>ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU</p>	<p>S'utilitzen dos tipus de grups en funció de l'activitat</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Els ordinaris, en base als quals s'executen el 80 % de les activitats, són de 3 o 4 persones, es conformen a iniciativa dels alumnes (autoconfigurats) 2) El 20 % restant d'activitats s'executen a través de grups heteroconfigurats pel professor de forma improvisada, prenent com a base criteris diversos (proximitat física, diversificació de la composició ordinària, etc.). <p><u>ACTIVITAT TIPUS A</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Característiques: Treball en grup efectuat a classe a partir d'uns materials facilitats prèviament als alumnes a través del Servei de Fotocòpies o la pàgina web de l'assignatura. - Tipus de treball: resolució d'un cas pràctic o anàlisi i comentari d'un document (article de premsa, sentència judicial, conveni col·lectiu, etc.). En alguns casos l'activitat serà la mateixa per tots els grups i en d'altres es plantejaran activitats complementàries (per exemple, sentències judicials que segueixen criteris diferents o que van precisant un determinat criteri, convenis col·lectius que regulen de forma diferent una mateixa qüestió, etc.). - Durada: 45-50 minuts. <p><u>ACTIVITAT TIPUS B</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Característiques: Treball en grup efectuat a classe a partir de materials prèviament buscats (normativa, sentències, etc.) o elaborats pels alumnes (esquema, resum, etc.). - Tipus de treball: resolució d'un cas pràctic - Durada: 2-2,5 hores. <p><u>ACTIVITAT TIPUS C</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Característiques: Treball en grup efectuat a classe i fora de l'aula amb el seguiment del professor - Tipus de treball: <ol style="list-style-type: none"> a) Recerca jurisprudencial: buscar sentències que tractin una determinada qüestió, elaborar un resum de cadascuna d'elles, identificar els aspectes que generen conflictitat jurisdiccional i extreure els criteris que segueixen els òrgans judicials en relació a aquests aspectes. b) Buidatge de clàusules convencionals: buscar clàusules convencionals que tractin una determinada qüestió, valorar la regulació (és vàlida? aporta quelcom?) elaborar una sèrie de recomanacions per regular la qüestió a nivell convencional i redactar una "<i>clàusula tipus</i>") - Durada: 4-5 hores.
<p>SISTEMA D'AVALUACIÓ</p>	<p>35 % de la nota final de l'assignatura. Els alumnes que no participen a les activitats de treball cooperatiu o no les realitzen de forma satisfactòria han de dur a terme un examen pràctic.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indirectament el treball cooperatiu també es pren en consideració a l'examen teòric, donat que aquest es conforma de 10 preguntes breus, de les quals 2 corresponen a qüestions que s'han tractat exclusivament a través de les activitats de treball cooperatiu.- <p>S'avalua cadascun dels documents elaborats en l'execució de les activitats de treball cooperatiu, adjudicant una puntuació entre 0 i 10. La nota és la mateixa per a tots els membres del grup que han participat a l'activitat.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Algunes activitats de grup (un 20 % del total, aproximadament) finalitzen amb una avaluació individual (prova test, redacció d'un document, etc.). - La nota final es determina prenent les 8 millors qualificacions del total de 10 que com a màxim pot tenir cada alumne (es pot deixar de participar en un màxim de 2 activitats, per tal de cobrir possibles absències justificades). - Indirectament el treball cooperatiu també s'avalua a través de l'examen teòric, donat que 2 de les 10 preguntes que l'integren es refereixen a qüestions que s'han tractat exclusivament a través d'activitats de treball cooperatiu.

FITXA 7. PRÀCTIQUES INSTRUMENTALS I. Professora: Sonia Parella

IDENTIFICADORS DE L'ASSIGNATURA	<p>Pràctiques Instrumentals I Curs 2004/2005 Assignatura de primer curs de la titulació de Ciències Polítiques i de la titulació de Sociologia Facultat de CC.PP i Sociologia 4,5 crèdits ECTS (Des del curs 2004/2005, aquesta assignatura forma part del Pla Pilot de la UAB, dins el procés d'adaptació dels estudis universitaris a l'Espai Europeu d'Educació Superior definit a la declaració de Bolonya)</p> <p>Experiència referida a un grup de matí Grups de 90-100 estudiants matriculats</p>
ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU	<p>Grups integrats per 5 persones. La proposta de grups de treball es fa el primer dia de curs. Els grups són autoconfigurats (per ordre alfabètic). Cada grup escull un coordinador, que serà el nexa de contacte amb el professor (concertar tutories, intercanviar informació, etc.)</p> <p>El treball de grup consisteix en la confecció d'un dossier de síntesi teòrica sobre una temàtica concreta de l'àmbit de la Sociologia o la Ciència Política. Revisió bibliogràfica d'un objecte d'estudi a través de l'organització cooperativa i d'acord amb els criteris acadèmics de correcció.</p> <p>Aquest treball es va configurant a partir de quatre lliuraments en grup, que permeten l'aprenentatge progressiu i l'avaluació continuada: un primer lliurament sobre "la cerca bibliogràfica", un segon lliurament sobre "anàlisi de la informació", un tercer lliurament sobre "l'exposició oral" i un quart lliurament que constitueix "el treball de síntesi teòrica" pròpiament dit.</p> <p>Cada lliurament ha d'anar acompanyat d'un diari de grup que contingui les trobades que s'han fet (actes), els acords a què s'ha arribat, els diferents punts de vista sobre què s'ha de fer i com. El diari ha d'intentar respondre les següents qüestions: quins continguts hem après?; quines tasques hem realitzat?; com ens hem organitzat?; quines dificultats hi hem trobat?</p> <p>Pel que fa a l'organització de la dinàmica de les sessions a l'aula, el grup classe se subdivideix en dos subgrups (A i B). Totes les sessions s'imparteixen dues vegades, de manera que els estudiants assisteixen, aproximadament, a un 50% de les sessions a l'aula. Els subgrups A i B van alternant l'assistència a classe de forma rotativa. Es pressuposa que durant les sessions en què no s'ha d'anar a classe, els equips han de dedicar el temps a preparar el treball cooperatiu (cerca d'informació a la biblioteca, reunions, redacció dels informes que s'han de lliurar, etc.).</p> <p>Des de l'inici del curs, es lliura als estudiants un "portfolio", on s'especifica, per a cadascun dels 4 lliuraments del treball de síntesi: els continguts del lliurament, les competències que es pretenen desenvolupar, els continguts que s'hauran vist a classe i el sistema docent, els recursos disponibles i les pautes d'avaluació.</p> <p>La metodologia docent combina sessions teòriques, sessions pràctiques on es fan exercicis concrets a l'aula i sessions dedicades a tutories grupals. A més, es recomana als equips que assisteixin periòdicament a tutories al despatx del professor, a fi de resoldre els dubtes i facilitar el seguiment progressiu del treball cooperatiu.</p> <p>Les darreres sessions del curs es dediquen a la presentació en públic dels diferents treballs en grup</p>
SISTEMA D'AVALUACIÓ	<p>60% de l'avaluació final L'altre 40% s'obté a partir dels resultats d'una prova escrita individual. Cal tenir una puntuació igual o superior a 5 tant del treball de grup com de la prova individual per poder fer promig i aprovar l'assignatura</p> <p>La nota del treball cooperatiu (60%) afecta tots els membres del grup i s'obté a partir de quatre lliuraments:</p> <p>1r lliurament: 10% nota final 2n lliurament: 10% nota final 3r lliurament: 10% nota final 4rt lliurament: 30% nota final</p> <p>Per cada lliurament s'adjunta als estudiants una pauta d'avaluació dels aprenentatges</p> <p>La prova individual (40% de la nota final) es realitza el dia de l'examen i pretén avaluar tant els coneixements i habilitats que s'han vist a classe, com el grau d'assoliment d'aprenentatge dins de la part dedicada al treball en grup. És per això que la prova conté preguntes referides al treball de síntesi</p>

FITXA 8. SOCIOLOGIA DE L'EMPRESA. Professora: Pilar Carrasquer

IDENTIFICADORS DE L'ASSIGNATURA	<p>Sociologia de l'Empresa</p> <p>Curs 2003/2004, 2004/2005, 2005/2006</p> <p>Assignatura obligatòria de segon curs de la Diplomatura de Relacions Laborals.</p> <p>Facultat de Dret</p> <p>6 crèdits</p> <p>Des del curs 2003/2004, aquesta assignatura forma part del Pla Pilot de la UAB, dins el procés d'adaptació dels estudis universitaris a l'Espai Europeu d'Educació Superior definit a la declaració de Bolonya.</p> <p>Experiència referida als grups de matí i tarda.</p> <p>Els objectius del curs s'assoliran a partir de la combinació entre les sessions teòriques de caràcter magistral i mètodes de treball que impliquen la participació activa de l'alumnat. Es pretén estimular l'autoaprenentatge, el treball en equip, el raonament crític, així com l'habilitat per acotar i resoldre problemes que tenen a veure amb la dinàmica laboral a les empreses.</p>
SOBRE L'ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU	<p>Els grups són de 6 persones i de lliure configuració. Puntualment aquest grup base es desdobla en dos petits grups per dur terme una de les activitats programades.</p> <p>Es duen a terme dos tipus d'activitats:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Activitat A: <p>Es tracta d'un treball adreçat a l'adquisició d'habilitats teòrico-conceptuals sobre una temàtica considerada central en el programa de l'assignatura.</p> <p>Es un treball pautat, amb una clara orientació bibliogràfica, comú a tot l'alumnat.</p> <p>Donat el seu contingut, la pràctica es desenvolupa en petits grups i va precedida de la corresponent explicació i contextualització teòrica per part del professorat.</p> <p>El resultat és un text raonat per part del grup de treball, corregit i comentat en sessió plenària.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Activitat B: <p>Es tracta d'un treball adreçat a l'adquisició d'habilitats relacionades amb la cerca, selecció, ordenació i presentació oral i escrita de la informació sobre una temàtica àmplia vinculada a la darrera part del temari de l'assignatura. Cada grup concreta l'aspecte més específic sobre el que vol treballar.</p> <p>Es un treball pràctic que es du a terme al llarg de tot el semestre, de manera integrada a la dinàmica habitual de les classes. Es preveu la discussió i el seguiment del treball a l'aula en grups reduïts (al voltant d'un terç de les hores presencials habituals es destinen al seguiment, orientació i treball en grup dins l'aula).</p> <p>Aquest seguiment implica un total de 5 petits lliuraments durant el semestre, que responen a les corresponents fases de tria i argumentació del tema, lectura i resum de bibliografia bàsica, cerca i elaboració de material estadístic-documental bàsic, elaboració de material propi i preparació de l'informe final. Els diferents lliuraments es fan segons un calendari previ que l'alumnat disposa a l'inici de curs i son retornats revisats.</p> <p>S'exigeix, doncs, la elaboració d'un informe final escrit, però també la seva defensa en plenari: significa debatre i posar en comú les diferents experiències fruit del treball continuat al llarg del curs. Aquest debat ocupa les darreres sessions del semestre, s'organitza segons el format d'un petit congrés acadèmic, i forneix dels continguts complementaris de la darrera part del temari de l'assignatura.</p>
SISTEMES D'AVALUACIÓ	<p>El desenvolupament d'aquests tipus de treball permet una aproximació a un sistema de seguiment i d'avaluació continuada de l'alumnat. El conjunt dels treballs pràctics significaran el 40% de la nota final. L'altra 60% correspon a l'avaluació més tradicional en forma d'examen. Un examen que, no obstant, incorpora qüestions referides al treball pràctic, de manera que aquest 60/40 inicial queda finalment "ponderat".</p>

**FITXA 9. SOCIOLOGIA DE LES RELACIONS LABORALS. Professor:
Francesc Gibert**

<p>IDENTIFICADORS DE L'ASSIGNATURA</p>	<p><i>Sociologia de les Relacions Laborals</i> Curs 2004/2005 Assignatura troncal de primer curs de la Diplomatura de Relacions Laborals Facultat de Dret 6 crèdits ECTS Grup de matf: Grup de 140-150 matriculats</p>
<p>ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU</p>	<p>Grups autoconfigurats de 3 ó 4 persones. Els grups de pràctiques poden ser els mateixos que els de seminaris.</p> <p>A) Pràctiques:</p> <p>Les pràctiques es realitzen en diferents sessions de dues hores en horari lectiu a l'aula. Es fan un cop cada mes aproximadament. En elles es presenta el tema de la pràctica i les exigències d'un exercici que l'alumnat ha de treballar fora de l'aula i presentar per escrit al cap d'un mes.</p> <p>Junt amb l'exercici escrit, s'ha d'entregar una crònica del treball grupal ("diari de treball grupal") emprès sistematizada en una graella amb unes variables indicades pel professor. Amb aquesta eina es pretén facilitar la reflexió sobre la naturalesa, pros i contres del treball cooperatiu. Només s'avalua l'informe.</p> <p>A la primera hora de la sessió de pràctiques, el professor explica el contingut de la pràctica. A la segona hora, els alumnes realitzen grupalment un exercici pràctic bàsic amb el recolzament del professor.</p> <p>B) Seminaris:</p> <p>Comprèn quatre sessions de dues hores en horari lectiu a l'aula. Es fan un cop cada mes aproximadament. En cadascuna d'elles s'analitzen un article amb tot el grup-classe. Per a cada sessió, hi ha uns grups encarregats de l'exposició oral dels continguts de l'article. Cada grup que exposa ha d'indicar els continguts generals del documents i centrar-se en un tema específic tractat en l'article que el professor ha indicat prèviament. Així mateix, l'article és objecte de debat col.lectiu, entre tot l'alumnat que participar a Seminaris a efectes avaluatius i també per part d'aquelles que hi assisteixen sense ser avaluats. Tots els grups han de presentar un informe escrit sobre els continguts de l'article. Es tracta de presentar una mapa conceptual de tot el contingut de l'article, un glossari dels deu conceptes principals que tracta i indicar tres qüestions que han sorprès als membres de cada grup després de la lectura de l'article. Tant les exposicions com l'informe es realitzen a partir del treball cooperatiu. Als debats es participa de forma individual. Cada grup només ha d'exposar oralment en un seminari.</p> <p>Les sessions es fan en una aula amb tot el grup-classe i sota la responsabilitat del professorat titular de l'assignatura. Durant la primera hora, es procedeix a l'exposició oral dels diferents grups. Cada grup aborda la generalitat de l'article i l'aspecte concret que prèviament ha estat indicat pel professor. La segona hora es destina a debatre l'article amb la participació individual de l'alumnat en el marc del fòrum de tot els grup-classe.</p>
<p>SISTEMA D'AVUACIÓ</p>	<p>La nota grupal és l'individual.. El treball cooperatiu es desenvolupa a l'activitat de "Pràctiques" i de "Seminaris". Junt amb les lliçons impartides pel professor sobre els continguts bàsics de l'assignatura, els quals són objecte d'examen a finals de quadrimestre, són les tres grans activitats d'ensenyament-aprenentatge.</p> <p>Seminaris i Pràctiques són activitats optatives per a l'avaluació. No realitzar-les, però, té certs efectes sobre la nota final. Les pràctiques suposen el 33% de la nota final per a qui les fa; no fer-les implica tenir un 0 en aquesta tercera part de la nota final. El seminaris suposen la meitat de la nota de teoria per aquelles que els vulguin realitzar. Dita nota de teoria val el 66% de la qualificació final de l'assignatura. Hom pot ser avaluat fent només un examen a final de quadrimestres, el qual val, doncs, el 100% de la nota de teoria. L'altra opció és fer l'examen i seminaris, valent cada un d'ells el 50% de la nota de teoria.</p> <p>Cal tenir una puntuació ponderada de totes les activitats avaluades igual o superior a 5 per aprovar l'assignatura. No cal aprovar cada activitat per superar l'assignatura.</p> <p>A) Pràctiques: S'obté a partir dels tres lliuraments dels informes. Cada un d'ells té el mateix pes en l'avaluació. És obligatòria l'entrega dels informes i dels diaris de treball grupals per a cada exercici el dia estipulat pel professor. Els informes són avaluats unes dues setmanes després de la seva entrega. Donada la curta durada del curs i els dies establerts per a les sessions i entregues de les pràctiques, l'avaluació de la 1ª i de la 2ª pràctica permet la funció autoregulatora de l'aprenentatge de l'avaluació. La nota de la tercera es comunicada junt amb la nota final de pràctiques. No és possible repetir els informes. El professor ajudant de pràctiques no avalua.</p> <p>Només són objecte d'avaluació els alumnes que entreguin els informes. Tot alumne pot assistir a les sessions, sigui o no objecte d'avaluació.</p> <p>B) Seminaris:La nota de presentació oral val un 50% de la nota, i cada mapa conceptual, glossari de conceptes i idees derivades de la reflexió d'aspectes desconeguts prèvia lectura, un 12,5%. És obligatòria la presentació i lliurament dels</p>

<p>escrits el dia del seminari. Els informes són avaluats unes dues setmanes després de la seva entrega. L'últim seminari, però, es comunica amb la nota final de l'assignatura. No és possible repetir l'informe ni l'exposició oral.</p> <p>Només són objecte d'avaluació els alumnes que exposen oralment i participen en els debats. Tot alumne pot participar en el debat, sigui o no objecte d'avaluació.</p>

3. RESULTATS I/O CONCLUSIONS:

De manera resumida, la reflexió sobre les experiències que hem dut a terme es poden sintetitzar en les següents consideracions:

- Una fórmula que han experimentat amb resultats satisfactoris alguns membres de l'ACECS és aplicar un sistema d'avaluació continuada en el que una part de les notes siguin de grup i l'altra part individuals.
- Existeix una altra fórmula útil a l'hora d'avaluar el treball cooperatiu des de l'equilibri entre l'avaluació individual i de grup, per aquelles assignatures en què el treball cooperatiu no suposa el 100% de la nota final i es combina amb una avaluació individual d'altres coneixements del curs. Es tracta d'avaluar el treball cooperatiu a partir d'un seguiment i lliurament de caràcter col·lectiu, en què cada membre de l'equip és responsable del producte final i obté la mateixa puntuació. Ara bé, a fi i efecte de poder valorar de forma individual quin nivell d'aprenentatge ha obtingut cada estudiant a través del treball cooperatiu, es pot reservar una part de l'avaluació individual per avaluar també algun dels coneixements i competències que permetin discriminar entre aquells estudiants que han cobert els objectius que ens havíem proposat amb el treball cooperatiu i els qui no. Aquest control individual de l'aprenentatge adquirit per l'alumne a través del treball cooperatiu pot realitzar-se, per exemple, a través d'una prova escrita final, o bé també per mitjà de diverses proves periòdiques al llarg del curs.
- S'ha constatat de forma majoritària que el treball cooperatiu està molt vinculat a una forma d'avaluació continuada que permet copsar l'evolució de l'aprenentatge del grup i dona com a resultat una avaluació més ajustada.
- Instruments d'avaluació: la prova tipus test pot ser útil per poder controlar de forma individual i ràpida el coneixement de cada alumne al marge del treball de grup; diari, dossier o portfoli del curs; activitats d'autoavaluació de l'alumne; tutories, etc.
- És fonamental establir mecanismes que de forma explícita permetin avaluar totes les competències que es posen en funcionament des del moment que els estudiants inicien una acció de caràcter cooperatiu.
- Cal determinar quins són els objectius que ha d'assolir el grup en l'activitat desenvolupada i establir una graduació entre els objectius imprescindibles, els importants, els complementaris i els accessoris.
- Finalment, hem pogut copsar la utilitat de publicar des del primer dia les notes de cada prova en l'avaluació continuada, ja que així l'alumne comprova el nivell d'exigència de l'assignatura i pot adequar-s'hi amb més probabilitats d'èxit.

4. BIBLIOGRAFIA:

- CRUZ TOMÉ, M.A. de la (1993) “La formación inicial para la docencia universitaria”, *Tarbiya*, nº 14, pp. 65-88.
- CRUZ TOMÉ, M.A. de la (1994) “Formación Inicial del Profesor Universitario: Fundamentación Teórica y Experiencias en la Universidad Autónoma de Madrid”, *Revista de Enseñanza Universitaria*, nº 7-8, pp. 11-34.
- DOMINGO, J. (2005) “L’aprenentatge cooperatiu. Una eina al servei d’una altra manera de fer docència” [<http://giac.upc.es>]
- DOMINGO PEÑA, J. ; ALMAJANO PABLOS, P. (2001) “El aula cooperativa: una experiencia”, a *Primera Jornada de Aprendizaje Cooperativo*, UPC: Institut de Ciències de l’Educació.
- FABRA, M. LL. (1994) *Técnicas de grupo para la cooperación*, Barcelona: CEAC.
- FERRER, V. (1994) *La metodología didáctica a l’ensenyament universitari*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona.
- GOOD, TH.; BROPHY, J. (1996) *Psicología Educativa Contemporánea*, México: McGraw-Hill.
- JOHNSON, D. W.; JOHNSON, R. T. (1978) "Cooperative, competitive, and individualistic learning", *Journal of Research and Development in Education*, 12, 1, pp. 3-15.
- JOHNSON, D. W.; JOHNSON, R. T. (1992) “Encouraging Thinking Through Constructive Controversy”, a N. Davidson i T. Worsham (ed.) *Enhancing Thinking Through Cooperative Learning*, New York: Teacher College Press.
- OVEJERO BERNAL, A. (1990) *El aprendizaje cooperativo. Una alternativa eficaz a la enseñanza tradicional*. Barcelona: Promociones Publicaciones Universitarias.
- PÉREZ J.; TORRUBIA, R. (2004) *L’avaluació i les seves modalitats*, Bellaterra: IDES-UAB
- QUINQUER, D. 1995. “El treball cooperatiu en ciències socials, una estratègia per a la gestió social de l’aula”, *L’avenç*, nº 71, pp. 71-72.
- RUÉ, J. (1991) *El treball cooperatiu, l’organització social de l’ensenyament-aprenentatge*. Barcelona: Barcanova.
- RUÉ, J. (1998) “L’immigrant a l’escola. La metodologia del treball cooperatiu com a via d’integració social i acadèmica dels alumnes d’origen immigrant”, *Educar*, nº 22-23, pp. 285-294.
- RUÉ, J. (2001) *La acción docente en el centro y en el aula*. Madrid: Síntesis.
- RUÉ, J.; MARTÍNEZ, M. (2004) *Els perfils de les titulacions UAB mitjançant competències: la seva elaboració i desenvolupament*. Bellaterra: UAB- IDES.
- RUÉ, J. (2004) *El desenvolupament d’unitats de programació mitjançant l’organització cooperativa del treball dels alumnes*, Bellaterra: UAB- IDES.